

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Międzynarodowa konferencja "Dzieło Oskara Kolberga jako dziedzictwo narodowe i europejskie"

Author: Ewa Antyborzec ; współpr. Anna Drożdż, Aleksandra Paprot, Maciej Prochaska

Citation style: Antyborzec Ewa; współpr. Drożdż Anna, Paprot Aleksandra, Prochaska Maciej. (2014). Międzynarodowa konferencja "Dzieło Oskara Kolberga jako dziedzictwo narodowe i europejskie" . "Lud" T. 98 (2014), s. 417-421.

Uznanie autorstwa - Bez utworów zależnych Polska - Ta licencja zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu zarówno w celach komercyjnych i niekomercyjnych, pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA „DZIEŁO OSKARA
KOLBERGA JAKO DZIEDZICTWO NARODOWE I EUROPEJSKIE”,
POZNAN, 22-23 MAJA 2014

Honorowy patronat nad konferencją objął Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Bronisław Komorowski. Została ona zorganizowana przez Instytut im. Oskara Kolberga w Poznaniu we współpracy z Komitetem Nauk Etnologicznych PAN, Instytutem Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM i Polskim Towarzystwem Ludoznawczym, przy finansowym wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, a także dotacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego.

W przeddzień obrad, w Pałacu Działyńskich odbyła się konferencja prasowa z udziałem przedstawicieli Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz koordynatora przedsięwzięć związanych z obchodami Roku Kolberga 2014, dyrektora Andrzeja Kosowskiego (Instytut Muzyki i Tańca). Przybyli też przedstawiciele różnych instytucji kultury oraz lokalnych mediów. Konferencja miała na celu między innymi promocję najnowszych wydawnictw Instytutu im. Oskara Kolberga. Zaprezentowano popularną biografię Oskara Kolberga autorstwa Agaty Skrukwy, wraz z audiobookiem czytany przez Krzysztofa Kowalewskiego, oraz zbiór bajek wybranych z Kolbergowskiego archiwum i opracowanych przez Elżbietę Millerową, z ilustracjami Tomasza Płaskowskiego. Publikację przedstawił Maciej Prochaska. Omówiono też inne działania Instytutu związane z obchodami Roku Kolberga, jak organizacja konferencji naukowej (A.W. Brzezińska) i publikacje multimedialne opracowane ostatnio w Instytucie (Ł. Smoluch).

22 maja w Auli Lubrańskiego Collegium Minus odbyło się uroczyste otwarcie konferencji z udziałem władz Uniwersytetu i zaprzyjaźnionych uczelni, delegacji Urzędu Marszałkowskiego, przedstawicieli różnych instytucji kultury, naukowców i studentów, a także pasjonatów. Po powitaniu uczestników (E. Antyborzec), głos zabrali przedstawiciele instytucji organizujących konferencję: profesorowie Aleksander Posern-Zieliński i Michał Buchowski oraz dyrektor Jan Pałka. Odczytano też list nadesłany przez prezesa Zarządu IOK profesora Wojciecha J. Bursztę. W części oficjalnej wręczono również Złoty Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” profesorowi Bogusławowi Linette. Dokonali tego przedstawicielka MKiDN Dorota Ząbkowska oraz prorektor UAM, prof. Zbigniew Pilarczyk.

Po części oficjalnej rozpoczęły się obrady sesji plenarnej, której przewodniczył prof. Posern-Zieliński. Wykłady inauguracyjne wygłosili kolejno: profesorowie Zbigniew Jasiewicz, Jerzy Bartmiński i Piotr Dahlig. Prelegenci przedstawili postać Kolberga jako etnografa, folklorystę i muzykologa. Omówili też dorobek i warsztat badacza w poszczególnych dziedzinach z punktu widzenia ówczesnej, a także współczesnej nauki.

Kontynuacją sesji plenarnej były wystąpienia gości zagranicznych. Zaproszono prelegentów z terenów, które Kolberg objął badaniami w XIX wieku, bądź które były przedmiotem jego zainteresowań jako zbieracza pieśni. Wystąpienia dotyczyły

szerokiego spektrum zagadnień. Analizowany był wpływ Kolberga na rozwój folklorystyki i etnomuzykologii poszczególnych krajów (I.S. Popowa i K. Altman), także z uwzględnieniem metod badań pogranicza, jak w przypadku Ukrainy (L. Vakhnina). Referenci skupiali się również na obrazie poszczególnych grup etnicznych, na przykład Serbów i Łużyczan w materiałach Kolberga (N. Pavković, B. Jonda), poddając ocenie ich wiarygodność jako dokumentacji opartej nie na własnych badaniach terenowych Kolberga, ale na dorobku innych zbieraczy folkloru.

Po dyskusji, podczas której zwrócono między innymi uwagę na współczesne prace dokumentacyjne (J. Bartmiński), prowadzący popołudniową część sesji plenarnej prof. Buchowski podsumował obrady i zakończył pierwszy dzień konferencji. Uczestnicy udali się do Ośrodka Nauki PAN, gdzie podczas wieczoru towarzyskiego kontynuowano niektóre dyskusje w formie mniej oficjalnej.

Drugiego dnia obrady odbywały się w Ośrodku Nauki PAN, w czterech równoległych sekcjach tematycznych. W pierwszej, „Oskar Kolberg – dokumentalista i badacz kultury XIX wieku”, której przewodniczył prof. Lech Mróz, zebrano wystąpienia o charakterze syntetyzującym dorobek etnografa i folklorysty. Scharakteryzowano układ Kolbergowskiego *Ludu* i *Obrazów etnograficznych* i podjęto próbę odtworzenia kryteriów systematyki zastosowanej przez samego Kolberga oraz jego późniejszych wydawców w konstruowaniu poszczególnych tomów. Jednym z podstawowych narzędzi tej analizy stało się rozumienie i użycie pojęcia „gatunku” (J. Adamowski). Poddano także ocenie podziały regionalne zastosowane przez Kolberga, które już w XIX wieku były poddawane krytyce. Przedstawiono uwarunkowania, przede wszystkim te pozanaukowe, które musiał brać pod uwagę Kolberg jako wydawca w przyjętej ostatecznie regionalizacji (E. Antyborzec). Tematem wystąpień była też działalność Kolberga na tle ówczesnej folklorystyki i etnografii europejskiej (V. Krawczyk-Wasilewska) oraz porównanie jego programu badawczego, traktowanego jako przyczynek metodologiczny polskiej etnografii, z metodami stosowanymi wówczas w innych krajach (F. Wróblewski). Referenci zwracali również uwagę na sposób przedstawienia problematyki przemian wsi w okresie uwłaszczenia, szczególnie na terenie Wielkopolski (J. Grad) oraz na wpływ funkcjonowania stereotypu na wczesne badania ludoznawcze, na przykładzie mieszkańców Polesia (A. Engelking). Osobną, zwartą grupę tematyczną stanowiły wystąpienia filologów i językoznawców, którzy analizowali przydatność dla dialektologów materiałów zgromadzonych przez Kolberga, dla którego gwary były jeszcze elementem szeroko rozumianej etnografii (E. Popławski, A. Tyrpa i W. Wysoczański). Przedstawiono też Kolbergowskie metody opracowania materiałów bajkowych (I. Kotłarska). Ostatnia grupa referatów (E. Tomaszewska, K. Pawłowska) dotyczyła osób współpracujących z Kolbergiem, w tym kobiet, które gromadziły materiały dla autora *Ludu* (K. Markiewicz). Jednym z istotnych elementów dyskusji uczestników sekcji pierwszej był postulat stworzenia indeksów i map do materiałów zebranych przez Kolberga.

W ramach sekcji drugiej, „Z problematyki *Ludu*...”, prowadzonej przez prof. Katarzynę Kaniowską, wygłoszono jedenaście referatów. Wystąpienia dotyczyły szerokiej gamy tematów inspirowanych dziełami badacza. Kolejne głosy wskazywały nie tylko na różnorodność przestrzenną wątków wydobywanych z dzieł Kolberga, ale

również na zróżnicowanie współczesnych interpretacji zgromadzonych przez niego materiałów. Referat wprowadzający: „Kultura ludowa czy tradycyjna? – problemy z terminologią” wygłosiła prof. Ewa Maślowska. Prelegentka zwróciła uwagę na problemy związane z definiowaniem kultury ludowej/tradycyjnej oraz terminu „lud”, zaprezentowała różne ich ujęcia i koncepcje. Agnieszka Brandtke zajęła się opracowaniem wiadomości na temat kultury kaszubskiej w Kolbergowskiej monografii Pomorza. Przedstawiła przykłady obrzędów, zwyczajów oraz folkloru zanotowane przez badacza oraz ich wykorzystanie, między innymi przez współczesne zespoły folklorystyczne. W następnych wystąpieniach (J. Prakofjewa, K. Waszczyńska) poruszono tematykę opisów kultury białoruskiej zawartych w tomie 52 *Dzieł Wszystkich Kolberga* oraz ich wartości dla współczesnych mieszkańców Białorusi. Dwa referaty (A. Drożdż i K. Kojder-Demska) zostały poświęcone współczesnemu odczytaniu i interpretacji wiadomości dotyczących kobiet i kobiecości oraz dzieci niepełnosprawnych, które można było wyabstrahować z dokumentacji Kolbergowskiej. Krzysztof Snarski zreferował, w jaki sposób Kolberg opisywał mniejszość religijną staroobrzędowców, a Rafał Pilarek przedstawił wyniki analizy materiałów Kolbergowskich poświęconych światu roślin w obrzędowości świętojańskiej. Kolejne dwa wystąpienia dotyczyły zagadnień folklorystycznych: „Systematyka pieśni ludowych w *Ludzie* Oskara Kolberga” (P. Grochowski) oraz „Motywy zwierzęce w pieśniach stanowych w «Nowym Kolbergu» na tle tradycji Kolbergowskiej” (O. Kielak). Referat zamykający sesję, wygłoszony przez dr. Macieja Raka, „Góry i Pogórze Oskara Kolberga w ujęciu dialektologicznym”, wskazywał na wagę materiałów Kolbergowskich jako źródła do badań gwar góralskich.

W sekcji trzeciej, „Oskar Kolberg – dokumentalista folkloru muzycznego, teoretyk i kompozytor”, której przewodniczył prof. Ryszard Wieczorek, przeanalizowano dziedzictwo Kolbergowskie w świetle trzech postaw badawczych: historycznej, etnomuzykologicznej i etnograficzno-utilitytarnej. W grupie wystąpień historycznych dominowały treści związane z postawą Kolberga jako badacza i teoretyka, co zostało skomentowane i omówione na przykładzie jego poglądów na genezę muzyki jako naturalnej dla człowieka aktywności społeczno-artystycznej (P. Podlipniak). Omówiono również powiązania Kolberga z najwybitniejszymi muzykami epoki i życiem artystycznym Warszawy pierwszej połowy XIX wieku (E. Sławińska-Dahlig) oraz ukazano wpływ jego postawy badawczej na inne słowiańskie ośrodki rozwijającej się w XIX wieku etnografii (M. Šolta-Scholze, I. Utienkova-Szałapak). Zanalizowano ponadto twórczość kompozytorską Kolberga, ujmując ją w kontekście jego edukacji muzycznej i wskazując na liczne źródła inspiracji w jego dziełach muzycznych, w tym folklor muzyczny. W perspektywie etnomuzykologicznej ukazano Kolberga jako pierwszego polskiego badacza folkloru muzycznego i znaczenie jego metod badawczych dla dzisiejszej etnomuzykologii (L. Bielawski). Referenci zajęli się także przemianami symboliki zawartej w dziełach folkloru muzycznego, obserwowanymi między innymi dzięki materiałom Kolbergowskim (K. Dadak-Kozicka), oraz wykorzystaniem materiałów Kolberga do szczegółowych badań przemian folkloru mniejszości etnicznych (B. Muszkalska, T. Nawka). Poruszono kwestię znaczenia dokumentacji Kolbergowskiej dla badań nad folklorem miejskim (B. Lewandowska).

W kolejnej grupie wystąpień omawiano wyniki badań prowadzonych przez etnologów i muzykologów. Wskazano na twórcze wykorzystanie materiałów Kolberga przez współcześnie działające zespoły folklorystyczne oraz świadome ich pomijanie przez twórców ludowych i animatorów działających w środowiskach wiejskich (A.W. Brzezińska), zwrócono też uwagę na obecność dorobku Kolbergowskiego w świadomości twórczej muzyków folkowych (Ł. Smoluch). W podsumowaniu podkreślono znaczenie postawy badawczej i działalności edytorskiej Kolberga dla dzisiejszej etnomuzykologii oraz przydatność jego zbiorów etnomuzycznych dla prowadzonych współcześnie badań. Jednocześnie zaznaczono jego kompozytorskie dokonania twórcze, które przypominane dzięki działaniom związanym z Rokiem Kolberga 2014 mogą trafić do współczesnych melomanów (B. Linette).

Czwartą sekcję, zatytułowaną: „Współczesna recepcja dzieła Oskara Kolberga”, poprowadził prof. Waldemar Kuligowski. W jej ramach wygłoszono dziesięć referatów. W pierwszym z nich, „Dzieła wszystkie Oskara Kolberga – propozycja ujęcia energetycznego”, prof. Izabella Bukraba-Rylska podkreśliła zmianę, jaka zaszła w rozumieniu kultury i jej interpretacji. Zaproponowała, by odejść od podejścia rozumiejącego i analizować dzieła Kolberga w ujęciu praktycznym oraz pragmatycznym, co pozwoli na „energetyczne” pojmowanie zjawisk kulturowych w kontekście postępującej globalizacji. Podobny był duch kolejnych wystąpień. Stawiano w nich pytania o możliwość wykorzystywania prac Kolberga we współczesnej działalności kulturotwórczej instytucji i społeczności lokalnych. Postulowano konieczność demitologizacji działań oraz samej postaci Kolberga. Przez wiele lat jego osoba była synonimem etnografii uprawianej w duchu czasów PRL. Etnolodzy i antropolodzy jeszcze długo po tym okresie próbowali uciekać od etnografii w stylu Kolbergowskim. Prof. Magdalena Zowczak, w referacie „Kolberg zapoznany. O przyczynach negatywnej stereotypizacji dzieł Oskara Kolberga w ostatnim półwieczu”, podkreślała polityczno-kulturowe konteksty tworzenia wiedzy o ludowości. Jej myśl kontynuowała dr Agata Stanisław w wystąpieniu: „«Kolbergowskie tematy», czyli jak etnograficzna klasyka może stymulować antropologię”, stwierdziła, że tak zwane badania „w starym stylu” (szczególnie ich aspekt metodologiczny) mogą być cenną inspiracją dla studiów antropologicznych nad codziennością ludzi zamieszkujących wieś. W wystąpieniach akcentowano regionalne znaczenie dorobku Kolberga (np. T. Smolińska). Problem regionalizacji został także poruszony w kontekście granic regionów w czasach Kolberga i w czasach współczesnych (A. Paprot). Jak podkreślano, wiele osób niezwiązanych z etnografią sięga do jego dzieł, poszukując informacji na temat obrzędowości, na przykład weselnej, w swoim regionie (M. Zych). Podczas dyskusji zwracano uwagę, że przez wiele lat Kolberg spotykał się z nieprzychylnymi opiniami i należałoby dokonać redefinicji jego postaci oraz poddać ją nowym interpretacjom, wpisującym się we współczesny kontekst kulturowy i społeczne nastroje. Podczas trwającego Roku Kolberga miały miejsce liczne wydarzenia i inicjatywy kulturalne, które wykorzystywały jego dorobek. Często postać Kolberga traktowano jako remedium na niedostateczny stan wiedzy na temat kultury ludowej poszczególnych regionów etnograficznych. Różne instytucje kultury nadal chętnie podejmują badania *stricto* etnograficzne, w których kontynuowana jest myśl Kolberga.

Na końcowym, wspólnym spotkaniu uczestników wszystkich sekcji, ich przewodniczący przedstawili wnioski z dyskusji, wśród których powracał postulat nowego spojrzenia na dorobek autora *Ludu*.

W kolejnym dniu, 24 maja, zainteresowani uczestnicy konferencji odbyli wycieczkę do Wielkopolskiego Parku Etnograficznego w Dziekanowicach oraz do Muzeum Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie.

Ewa Antyborzec

(przy współpracy Anny Drożdż, Aleksandry Paprot i Macieja Prochaski)

VIII MIĘDZYUCZELNIANA KONFERENCJA ANTROPOLOGICZNA
„TEREN W ŚCISŁYM TEGO SŁOWA ZNACZENIU”.
„LOKALNOŚĆ – TEORIA I PRAKTYKA”, POZNAŃ,
27-28 MARCA 2014

Po edycjach, które odbyły się w Warszawie, Wrocławiu, Łodzi, Krakowie, Szczecinie i Gdańsku, Międzyuczelniana Konferencja Antropologiczna znów powróciła do Poznania. To właśnie w tym mieście w 2007 roku miało miejsce pierwsze spotkanie tego typu. Wówczas studenci zrzeszeni w Studenckim Kole Naukowym im. Bronisława Piłsudskiego przy Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu postulowali, by konferencja miała charakter przeglądu działalności badawczej studentów i doktorantów antropologii. Formuła spotkania sprawdziła się, i w kolejnych latach postanowiono organizować tę konferencję w obrębie konkretnej tematyki, na przykład metod badawczych, problemów etycznych, relacji w terenie, badań terenowych „od kuchni” czy odkrywania, poznawania i porzucania terenu badań.

W 2014 roku organizatorzy konferencji – studenci ze Studenckiego Koła Naukowego im. Bronisława Piłsudskiego oraz pracownicy i doktoranci Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM – postanowili przygotować to wydarzenie pod hasłem „Lokalność – teoria i praktyka”. Celem konferencji było stworzenie okazji do spotkania się osób, dla których badania terenowe są ważne. Spotkanie miało służyć wymianie doświadczeń w tym zakresie oraz umożliwić zainteresowanym zapoznanie się z różnorodnymi metodami i praktykami badań zagadnień lokalności. Podobnie jak podczas poprzednich edycji, formuła zakładała prezentację jak najszerszego spektrum zainteresowań referentów oraz wymianę zróżnicowanych doświadczeń badawczych dotyczących zarówno teoretycznej, jak i praktycznej strony badań nad lokalnością. In-